

KULTÚRDIPLOMÁCIA

OKTATÁSI SEGÉDANYAG

A MISKOLCI EGYETEM HALLGATÓI

RÉSZÉRE

FORRÁS:

NYUSZTAY LÁSZLÓ: A KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA. IN: NYUSZTAY LÁSZLÓ SZERK.: SZAKDIPLOMÁCIAI TANULMÁNYOK. BUDAPEST, BGF KFK, 2000.

DR. UDVARVÖLGYI ZSOLT ANDRÁS, PHD, FŐISKOLAI TANÁR

KULTÚRA - FOGALMAK

- Szűkebb: anyanyelv, oktatás, tudomány, művészet
- Tágabb: termelési, fogyasztási kultúra, általános viselkedési és szokásrendszer, eszmei irányultság és vallás → embereknek a természethez és társadalomhoz való komplex viszonya
- Egyszerre **nemzeti** és **nemzetközi**
- **Nemzeti:** közös nyelv és kultúra, közös nemzettudat, kulturális örökség. A nemzeti kultúra összetartó, nemzetmegtartó erő!
- **Nemzetközi:** változatos történelmi hatásoknak kitéve fejlődik. Nincs „tiszta kultúra” van viszont: „kultúrák találkozása”, impulzusok, „transzferek”, „átvételek” → változások az „autentikus” kultúrában. Pl: magyar történelem és művészettörténet

NEMZETKÖZI KULTÚRA

- A kultúrtörténet meghatározó vonulatai (a reneszánsztól a posztmodernig), a világvallások túlnőnek az államhatárokon, hatásuk regionális vagy világméretű
- Tudományos innováció → művészi értékteremtés következménye, újról való tájékozódás, összehasonlítás....Enélkül fennáll a beszűkülés, bezártság veszélye. Pl. oktatás, művészképzés, műhelyek.
- Kultúra és tudomány egyes ágaiban a létrehozott értékek cseréje: „önfinanszírozó”, decentralizált, üzleti feltételek: Pl. filmek, műtárgykereskedelem. De van, ahol nem oldható meg nemzetközi kormányzati partnerség, ill. részvétel nélkül. Pl.: diplomák, elismerése, kutatások, nagyrendezvények, kulturális képviseltek

KULTÚRA NEMZETKÖZI ASPEKTUSAINAK JEKENTŐSÉGE NAPJAINKBAN

- Transznacionális vállalatok és nk-i szervezetek, hálózatok elterjedése → kultúrák közötti kommunikáció és interkulturális menedzsment szükségessége.
- Egyes országokban kiéleződtek a hagyományosan egymás mellett létező különböző kultúrák közötti különbségek, ütközések (pl: India, Egyiptom, Szíria, Irak, Afganisztán).
- Más országokban tömeges migráció, vendégmunkások → multikulturális társadalmak (Németo., Nagy-Britannia, Frao, Benelux-államok, Skandinávia, Svájc, stb.)
- Nő a kultúrák közötti konfliktusok jövőbeni lehetősége (Samuel Huntington:A civilizációk összecsapása és az új világrend)

FOGALMAK, TÖRTÉNET

- **Kulturális kapcsolat:** egyidős az emberi közösségek történetével. Különböző csoportok kultúrái közötti egymásra hatások, cserék és interakciók teljes skáláját jelenti. Egyfelől csoportok közötti versengés és háborúk, másrészt békés együttműködés és kereskedelem következményeként, ill. kísérő jelenségeként.
- Először esetlegesség és spontaneitás, majd tudatosan tervezett és központilag szervezett kormányzati tevékenység a saját kultúra külföldi terjesztésére (gyarmatosítás!)
- **Nemzetközi kulturális kapcsolatok:** nagy földrajzi felfedezésektől a 19. sz. végéig. A leggazdagabb kultúrkinccsel és legnagyobb nk-i befolyással rendelkező európai nagyhatalmak (Nagy-Britannia, Franciaország, Spanyolország, stb.). Aktív, offenzív kormányzati tevékenység.

FOGALMAK, TÖRTÉNET

- **Kulturális diplomácia:** 20 sz-ban terjed el. Kezdetei: államok közötti kulturális szerződések: ezek „tartalék-lehetőségek” a fontosabb katonai és kereskedelmi megállapodásokhoz képest.
- Kulturális szerződések: érdemi szerep 20. sz. elejétől. Wilsoni elvek: „új nemzetközi pszichológia”, „új kulturális ökumené”.
- F. D. Roosevel: személyek közötti megértés szerepe a nemzetállamok közötti kapcsolatokban.
- **Kulturális csere** fogalma: *„olyan államok, vagy magán-csoportok által végrehajtott, nemzetközi programokat jelent, amelyek a művészi és tudományos eredmények interkulturális elismertetésére, másrésről a politikai, gazdasági és szociális intézmények megértésének előmozdítására irányulnak. A kulturális csereprogramok gyakran alkalmazott eszközei az állami külpolitikának, annak érdekében, hogy erősítsék kapcsolataikat a baráti nemzetekkel és hozzájáruljanak a potenciálisan ellenséges országok népei közötti feszültségek enyhítéséhez.”*

KULTURÁLIS CSERE

- Saját kultúra felmutatásának és külföldi terjesztésének igénye
- A nemzetközi béke és biztonság előmozdítója („béke követe”)
- **Politikai propaganda:** a kulturális diplomácia része vagy sem? Gyakran kulturális médiumok útján hat a partnerország külpolitikájára és közvéleményére. Más felfogás: államok közötti konfliktuskezelés hatalmi eszköze, politikai reklám.
- Kulturális diplomácia viszont szorosan kapcsolódik a jó értelemben vett nemzetpropagandához, országkép-formáláshoz.

KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA A KÖZNAPI SZÓHASZNÁLATBAN

A kormányközi kulturális kapcsolatok menedzsmentjén kívül még 3 értelmezés:

1. *Alkotó művészek, írók, tudósok diplomáciai szerepvállalása.* Pl: Dante, Petrarca, Boccaccio, Pablo Neruda, Octavio Paz, Csingiz Ajtmatov, stb.
2. *Széles nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező, az adott ország külföldi tekintélyét személyes kontaktusépítés révén is emelő, kiemelt tudományos és kulturális személyek:* „a kultúra utazó nagykövetei”. Pl: Victor Hugo, Byron, Szent-Györgyi Albert, Kodály Zoltán, Hubay Miklós, Kertész Imre, Konrád György, Nádas Péter, Esterházy Péter
3. *A „diplomácia kultúrája”:* a szóbeli és írásbeli diplomáciai érintkezés stílusa az adott kor színvonalán, a diplomata sajátos szakmai eszköztára és művészete.

KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA ÉS BIPOLARITÁS

- A kulturális diplomácia jelentősége az I. vh. után tovább erősödött. Nemzetek Szövetsége (Népszövetség) alapítói 1926-ban Párizsban: **Nemzetközi Szellemi Együtműködési Intézet**, tkp. az UNESCO jogelődje.
- 1945 után: ENSZ: Egyesült Nemzetek Alapokmánya: nemzetek számára „közös szociális, kulturális és humanitárius feladatok megoldása” és „a nemzetközi kulturális együttműködés létrehozása”.
- **ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete, az UNESCO**, 1945. november:
- „nemzetközi béke és biztonság szolgálata az által, hogy a nemzetek közötti nevelésügyi, tudományos és kulturális együttműködés fejlesztése révén növelni igyekeznek az általános tiszteletet az igazság, a jog uralma, az emberi jogok és alapvető szabadságok iránt.”

KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA ÉS BIPOLARITÁS

- **Európa Tanács, 1949:** tagállamok elkötelezettsége az európai kulturális örökség védelme iránt, beleértve a nemzeti kultúrák sokféleségének megőrzése, egymás nemzeti kultúrájának megismerése és tisztelete.
- A 2. vh. utáni években: kétoldalú kulturális egyezmények, megállapodások, csereprogramok
- Rengeteg nemzetközi oktatási, kulturális és tudományos szervezet, egyesület és intézmény, kormányközi és nem kormányzati (NGO) keretben egyaránt. Általában egy-egy részterület.

A NEMZETKÖZI KULTURÁLIS EGYÜTTMŰKÖDÉS NÉHÁNY LEGISMERTEBB SZERVEZETE ÉS EGYESÜLETE (NÉV, ALAPÍTÁS ÉVE, SZÉKHELY)

- Egyetemek Nemzetközi Egyesülete, IAU, 1950, Párizs
- UNESCO, 1946, Párizs
- Európai Felsőoktatási Központ, UNESCO-CEPES, 1972, Bukarest
- Európai Műsorszóró Szövetség, EBU, 1950, Genf
- Európai Egyetemek Egyesülete, AEU, 1959, Genf
- Európa Tanács, CoE, 1949, Strasbourg
- Múzeumok Nemzetközi Tanácsa, ICOM, 1946, Párizs
- Műemlékek és Emlékhelyek Nemzetközi Tanácsa, ICOMOS, 1958, Párizs
- Nemzetközi Film és Televízió Tanács, IFTC, 1958, Párizs
- Nemzetközi Könyvtárügyi Szervezetek Szövetsége, IFLA, 1927, Hága
- Nemzetközi PEN, PEN International, 1921, London
- Szellemi Tulajdon Világszervezete, WIPO, 1967, Genf
- Nemzetközi Zenei Tanács, IMC, 1949, Párizs
- Nemzetközi Színházi Intézet, ITI, 1948, Párizs

LEGFEJLETTEBB ORSZÁGOK PROGRAMJAI, ALAPÍTVÁNYAI

- Tevékenységük több országra, vagy régióra, esetleg az egész világra kiterjed: kulturális, oktatási, tudományos ismeretszerzés, ösztöndíjak, tanulmányutak, közös kutatási projektek.
- USA: Fulbright Csereprogram, Ford Alapítvány, IREX Program; a brit Know-How Fund, a Német Akadémiai Csereszolgálat (DAAD), a Friedrich Ebert Stiftung, a francia Centre Nationale de la Recherche Scientifique (CNRS), a Japan Foundation, stb.
- Magánalapítványok: Soros Alapítvány: OSA, OSI, CEU.

1960-AS ÉVEKTŐL

- Kialakultak a kulturális kapcsolatok kétoldalú és multilaterális keretei → új feladatok és lehetőségek:
- **A diplomáciai kapcsolatokról szóló 1961. évi Bécsi Konvenció:** *a diplomácia feladata a baráti kapcsolatok előmozdítása a küldő és fogadó országok között a kulturális és tudományos kapcsolatok fejlesztése útján.* **Ezzel a kulturális diplomácia önálló és elismert diplomáciai ágazattá – a politikai, védelmi és gazdasági együttműködés mellett – a külpolitika „negyedik dimenziójává” vált.**
- A kulturális érintkezés és csere esélyeit nagymértékben megszabják a nemzetközi politikai viszonyok! Békés körülmények: kiteljesedhetnek, hidegháború: „hallgatnak a múzsák”

BIPOLÁRIS VILÁGREND

- Kapcsolatok elsősorban tömbökön belül. A keleti és nyugati blokk közötti kooperációt és cserét az ideológiai konfrontáció korlátozta.
- Kultúra és kulturális kapcsolatok: mindkét fél a szembenállás fontos dimenziójaként kezeli.
- Nyugati tömb: kultúra klasszikus, liberális felfogása: alkotás-terjesztés: individuum, piac, államnak nem szabad beavatkoznia. Nemzetközi kulturális kapcsolatok: alkotók közötti zavartalan kontaktus, teljesen elvetik az állami gyámkodást, illetve korlátozzák azt (kormányközi egyezmények, bizonyos kooperációs formák, anyagi támogatás, stb.)

SZOCIALISTA TÖMB ÉS A KULTURÁLIS KAPCSOLATOK

- „Polgári-kapitalista” vs. „Szocialista” kultúra
- Alkotók és alkotások: a 3 T (támogatott, megtűrt és tiltott-korlátozandó)
- Nemzetközi kulturális kapcsolatok: „a nemzetközi osztályharc” egyik harci terepe, szocialista eszme felsőbbrendűségének igazolási lehetősége
- A nyugati országok élesen kritizálták a keleti tömb kultúra felfogását, „másképp gondolkodókkal” szembeni jogsértések (pl. Szaharov, Szolzsenyicin, Havel,), nyugati termékek és információk korlátozása, nemzeti kisebbségi kultúra elnyomása (pl. Románia)
- Szocialista kritika Nyugat felé: kultúra támogatásának és demokratizmusának deficitje, nyugati kulturális csere aránytalansága, faji előítéletek (pl. USA)

A KÉT RENDSZER KÖZÖTTI ÉRINTKEZÉS

- Alacsony szinten és szűk keretek között, de folytatódtak!
- 1975. évi Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ): új ösztönzés.
- Helsinki Záróokmány „3. kosár”: aláíró 33 európai állam + USA és Kanada: állást foglal a kulturális alkotás-terjesztést és nemzetközi együttműködést gátló akadályok lebontására, alkotók zavartalan találkozásai, „emberek és eszmék szabad áramlása”, stb.
- Helsinki hatása: tömb-határokon átívelő kooperációk

A RENDSZERVÁLTÁS HATÁSA A KULTURÁLIS DIPLOMÁCIÁRA I.

- Közép-és kelet-európai politikai változások: kommunizmus bukása, SZU feloszlása
- A kétpólusú világrend felbomlása: mélyen és átfogóan érintik a kulturális diplomácia környezetét és feltételrendszerét.
- Megszűnt a kultúra politikafüggő jellege és totális állami ellenőrzése.
- Hatályukat veszítették a korábbi korlátozások és tilalmak
- A kulturális célú tanulmányutak, külföldi munkavállalások, meghívások, ill. kulturális kivitel és behozatal alanyi jogon és decentralizáltan.
- Volt szocialista országok kulturális belpiaca, az import és a választék ugrásszerűen kiterjedt.

A RENDSZERVÁLTÁS HATÁSA A KULTURÁLIS DIPLOMÁCIÁRA 2.

- Állami jelenlét nemcsak a tervezésben és ellenőrzésben csökkent, hanem a finanszírozásban is. Az állami mecenatúra összezsugorodott, a magán, intézményi, alapítványi és nemzetközi költségviselési formák aránya nőtt.
- Kieső állami szerepvállalás pótlását a Nyugattól várták sokan.
- Nyugat oldaláról a volt szocialista országokat ért bíráló és presszió a konkrét támogatásnak adta át a helyét.
- Ideológia harc színteréből → demokratikus átmenet segítő tényezői
- Európa Tanács: európai emberi jogi normák
- EGK (1993-tól EU) és egyes tagállamok: programok, pl. PHARE, TEMPUS: szakmai és idegennyelvi továbbképzések, oktatás és kutatás fejlesztése

NÉHÁNY PÉLDA AZ EU KORÁBBI ÉS JELENLEGI KULTURÁLIS ÉS OKTATÁSI PROGRAMJAIRA:

- ARIANE (kortárs irodalmi művek ford.)
- KALEIDOSZKÓP (kulturális események)
- RAPHAEL (emlékhelyek, kult. örökség)
- COST (alap-és alkalmazott kutatás)
- ESPRIT (K+F)
- EUREKA (csúcstechnológia)
- TEMPUS (felsőoktatás)
- LEONARDO (szakképzés)
- GRUNDTIG (felnőttoktatás)
- SOCRATES (oktatás)
- ERASMUS (felsőoktatás)
- COMENIUS (közoktatás)
- LINGUA (idegennyelv képzés)
- ECSA (európai tanulmányok hálózata)
- JEAN (Európa-tantárgyak, stb.)
- ESC (európai tanulmányi központok)

A KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA FUNKCIÓI

Ellátja a diplomácia általános feladatait mint más külpolitikai ágak:

- **Képviseleti a nemzeti kultúrát, tudományt és oktatást, azok szakmai érdekeit és szükségleteit a partnerország irányába**
- **Figyeli és elemzi a partnerország kulturális, tudományos életének, oktatási rendszerének folyamatait, eredményeit, a partner kulturális külkapcs-nak alakulását.**
- **Közvetíti a kulturális kormányzatok között, tárgyalásokat folytat.**
- **Kapcsolatokat ápol, szervez, menedzsel intézmények között.**
- **Önálló javaslatokat tesz a kapcsolatok fejlesztésére, részt vesz kül- és művelődéspolitikai döntések meghozatalában.**

CÉLOK, FUNKCIÓK SAJÁTOS HANGSÚLYAI

- **Kultúra-átadás:** a nemzeti kultúra és tudomány megismertetése, bemutatása, s ezen keresztül az országgép pozitív formálása a partnerország széles közvéleményében.
- **Kultúra-átvétel:** a saját ország számára szükséges, ill. hasznos kulturális, tud-os értékek, alkotások azonosítása és behozatala.
- **A nemzeti (pol-i, gazd-i) érdekek előmozdítása:** a kultúra sajátos eszközeivel.
- Cselekvő **hozzájárulás az államok, nemzetek közötti jobb megértéshez**, bizalom-építéshez, a nemzetközi és regionális biztonság erősítéséhez.

EGYÉB FELADATOK

- **Pl:** a **brit kulturális diplomácia** feladata, hogy korrigálja, ill. ellensúlyozza az országról külföldön kialakult helytelen vagy ellenséges benyomásokat, ill. előmozdítsa a brit gazd. érdekeit (export). („tiszteletet és megbecsülést szerezzen Nagy-Britanniának és a brit életformának.”)
- **Charles Frankel:** egymástól eltérő társ-i rendszerek és kultúrák közötti megértésre nevelés, továbbá a nk-i közvélemény jótékony befolyásolásának elősegítése. A „humán oldal” (emberközeli, közvetlen, pozitív)
- **Maurice Flory:** nemzeti kulturális szuverenitás tiszteletben tartása, a kapcsolatokban megnyilvánuló aszimmetriák, egyenlőtlenségek (fejlett és fejlődő országok között) kezelése és csökkentése
- **Tabajdi Csaba:** nemzeti önazonosság külső kulturális expanzionizmussal szembeni védelmezése, ill. anyaország határain túl élő nemzeti kisebbségek, diaszpóra, külföldön dolgozó állampolgárok kulturális ellátása.

FUNKCIÓK KÖVETKEZMÉNYE

- **A kulturális diplomácia egyszerre külpolitikai-külügyi és szakmai-kulturális érdekek hordozója.** Olyan tevékenység, amely a művelődéspolitiká (oktatás-, tudomány-, művészetpol., ill. kisebbségpol.) és külpolitika metszéspontjában foglal helyet.
- Nem egyszerűen része a külpolitikának, de nem is független tőle. Nem követi mechanikusan és passzívan a külpolitika rezdüléseit.
- A kulturális diplomácia által megjelenítendő szakmai érdekek a hazai oktatási, tudományos, művészeti intézményekhez, műhelyekhez kötődnek. A tudós-és művészértelmiség ügye. Ők támogatást várnak, nem korlátozást...
- De a külpol. és az állam: kulturális kapcsolatok és cserék: szélesebb összefüggésben, az adott partnerrel kialakított egyéb (gazd-i, pol-i, védelmi) kapcsolatok kontextusában.

SZERVEZETI KERETEK ÉS INFRASTRUKTÚRA

- Államok közötti kulturális együttműködés legfontosabb jogi keretei a **kulturális szerződések (egyezmények, megállapodások)**. Kormányok kötik, meghatározott cél, kulturális tevékenység hosszabb távú összehangolása. Általában **keretegyezmények**. Közös célok, cserék, megvalósítás feltételei.
- A szerződések végrehajtására: 1-3 évre szóló **munkaterveket, csereprogramokat** kötnek. Konkrét feladatok, végrehajtás feltételei.

PÉLDA EGY „ÁTLAGOS” KULTURÁLIS MUNKATERVRE:

Oktatás és tudomány:

- Ösztöndíjasok és tanulmányutasok cseréje
- Oktatók, szakemberek rövidebb-hosszabb tanulmányútjai
- Vendégoktatók küldése-fogadása
- Tudósok projekt-rendszerű közös kutatásai
- Iskolai bizonyítványok, diplomák, tudományos fokozatok összehasonlítása és kölcsönös elismerés
- Közoktatási együttműködés
- Információk cseréje az oktatás teljes vertikumában

PÉLDA EGY „ÁTLAGOS” KULTURÁLIS MUNKATERVRE (FOLYTATÁS):

Kultúra és művészetek:

- Színházi, zenei előadóművész együttesek és szólisták kölcsönös fellépései
- Kulturális „nagyrendezvények” (napok, hetek, fesztiválok)
- Kiállítások cseréje
- Államilag finanszírozott filmbemutatók, fesztiválok, forgatócsoportok, koprodukciók
- Irodalom és könyvkiadás államilag támogatott formái
- Művészeti alkotóműhelyek közvetlen kapcsolatainak támogatása
- Közgyűjtemények kapcsolatai
- Kormányzati együttműködés a szellemi-tulajdon és a szerzői jogvédelem területén
- Információ cseréje a kultúra és művészetek területén

SZERVEZETI KERETEK NAPJAINKBAN

- Kormányközi egyezmények és munkatervek aránya csökken.
- Helyettük pl: egyéni kezdeményezések, intézményi szintű megállapodások, kereskedelmi alapon szervezett cserék, alapítványi támogatások, nemzetközi szervezetek akciói → nem kormányzati (NGO) szektorok aktivitása nő
- **De: a kulturális diplomácia irányítása minden országban kormányzati feladat!** (szakminisztériumok, KüM, kormányhivatalok, ügynökségek). A teljes oktatási, tudományos és művészeti intézményrendszer.
- Kiemelt helyen: a külföldön működő kulturális, tájékoztató, ill. tudományos hálózatok, központok, intézetek. Legfejlettebb és a külföldi kulturális jelenlétre áldozni kész országoknak: világszerte kiterjedt hálózat!

KÜLFÖLDÖN MŰKÖDŐ KULTURÁLIS KÖZPONTOK, INTÉZETEK, HÁLÓZATOK

- British Council (angol) (130 külföldi nagyvárosban, 50 nyelvoktatási központ, 60 ezer hallgató – kilencvenes évek adatai)
- Goethe Institut (német)
- USIA (US Information Agency) (USA)
- Alliance Française (francia)
- Cervantes Központ (spanyol)
- Dante Alighieri Intézet (olasz)
- Puskin Intézet (orosz)
- Lengyel Intézet
- Yunus Emre Intézet (Törökország)
- Egyebek (Mo-on: cseh, dán, észt, román, szlovák, finn, bolgár, stb.)

KÜLFÖLDÖN MŰKÖDŐ KULTURÁLIS KÖZPONTOK, INTÉZETEK, HÁLÓZATOK

- **Az intézetek funkciója:**
- Az adott országban a kulturális jelenlét folyamatos fenntartása, elsősorban a nemzeti nyelv és kultúra megismertetése és terjesztése útján.
- A saját ország gazdasági, társadalmi, kulturális és tudományos eredményeiről való hiteles és naprakész tájékoztatás (pozitív értelemben: nemzetpropaganda, országgép formálás)
- Különféle saját akciók, rendezvények, találkozók és bemutatók szervezése
- Kormányközi kulturális egyezmények végrehajtása
- A partner-ország hivatalos kultúráirányító tényezőivel való kapcsolattartás

A KULTURÁLIS DIPLOMATA

- A diplomácia kormányzati tevékenység, amelyet államigazgatási szervek, minisztériumok, főhatóságok látnak el.
- Hivatásos kulturális diplomatának tekinthetjük mindazon kormánytisztviselőket, közalkalmazottakat, akik a központi és helyi közigazgatásban, itthon és külföldön, kulturális külkapcsolati feladatokat végeznek. A legfontosabb kategóriák:
 1. A külügyminisztériumok oktatási, tudományos, kulturális feladatokkal megbízott munkatársai
 2. Fenti területekért felelős szakminisztériumok nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó munkatársai
 3. Egyéb szakterületileg illetékes főhatóságok, kormányzervek (pl. korábban: NEKH, HTMH) nki-i kapcsolatokkal foglalkozó munkatársai
 4. Közvetlen vagy indirekt költségvetési támogatással működő kormányügynökségek (USIA, BC), közttestületek (MTA) nk-i együttműködéssel megbízott szakemberei
 5. Külképviseltek kulturális ügyekkel megbízott diplomatái, kulturális, tudományos és tájékoztatási intézetek munkatársai

A KULTURÁLIS DIPLOMATA

- Esetenként végeznek kulturális diplomáciai feladatokat: kormányzati irányítású oktatási v. művészeti intézmények (pl: filharmónia társulatok, állami kiadók, színházak, egyetemek, közgyűjtemények) nk-i részlegein tevékenykedő vezetők és szakemberek.

Kulturális diplomácia pozícióiban kinevezendő munkatársak **követelményei:**

- A követelmények rendszere vitatott
- Olyan szakemberek képesek helytállni, akik egyrészt rendelkeznek a jó diplomata tulajdonságaival, de emellett járatosak az adott (tudományos, kulturális, oktatási) részterületen, ill. kulturális menedzsmentben, „kulturális véna”

Alapdilemma: **kiemelkedő tudósok/művészek vagy hivatásos diplomaták?**

A KULTURÁLIS DIPLOMATA

- Alkotó személyiség többet tehet?
- Író, művész vagy tudós számára kieső időt is jelent a kulturális diplomáciai szolgálat
- A közigazgatási, külügyi tapasztalat hiánya nehézséget okoz. Elbizonytalanodás, meghasonlás, kudarc veszélye.
- Hivatalnok típusú „karrier-diplomaták” légüres térbe kerülhetnek, ha nem rendelkeznek mélyebb kulturális műveltséggel, szakterületi jártassággal, kapcsolatrendszerrel.
- Alkotó személyiség vs. karrier-diplomata: mesterséges szembeállítás?
- Mindkét típusra van jó példa a magyar szakemberek között.

PÁR PÉLDA MAGYAR KULTURÁLIS DIPLOMATÁKRA, INTÉZETIGAZGATÓKRA (NEM KARRIER-DIPLOMATÁK):

- Pataki Pál, tanár, nyelvkönyv-író, Párizs
- Bethlenfalvy Géza, tibetológus, Újdelhi
- Kalász Márton, költő, Stuttgart
- Sunyovszky Szilvia, színművész, Pozsony
- Orsós László Jakab, forgatókönyvíró, újságíró, New York
- Márton András, színész, NY
- Ablonczy Balázs, történész, Párizs
- Krasztev Péter, irodalomtörténész, Pozsony
- Ormos István és Zimonyi István, arabisták, Kairó
- Dalos György, író. Berlin

A KULTURÁLIS DIPLOMATA

- Az a gyakorlat a célszerű, ha a kulturális diplomácia hazai és külföldi álláshelyeire a kiválasztás mindkét említett merítési bázis képviselői számára nyitott, átjárhatóan, arányosan valósul meg.
- A felkért személyek mind „tartalmi” mind „hivatali” feladatokra alkalmassággal rendelkezzenek!
- R. G. Feltham jótanácsa: ha egy kultúrdiplomáciai feladatra egy prominens alkotót kérnek fel, célszerű mellé egy „jó adminisztrátort”, azaz szervező-ügyintéző helyettest kinevezni.

A MAGYAR RÉSZVÉTEL

- Külföldiekkel való kulturális érintkezés az **államalapításig** nyúlik vissza.
- Német-római (román, gótika) hatás, majd az Anjouk-kal olasz, különösen nápolyi hatás
- Mátyás király: reneszánsz kultúra tudatos és széleskörű meghonosítása. Corvinák, Antonio Bonfini, Galeotto Marzio, Vitéz János, Janus Pannonius, stb.
- Mohács, nemzeti függetlenség elvesztése: pusztulás, enyészet, de pl. oszmán-török műemlékek
- Osztrák hatás (barokk, klasszicista, szecessziós) 18-19. sz-ban. Haydn, Liszt, vándordiakok, prédikátorok, művészek, nagyformátumú erdélyi fejedelmek (Bethlen Gábor)
- Kapcsolatok Nyugat-Európával: 19-sz-től jelentősek. Értelmiségiek utazásai, tanulmányai. (Széchenyi István, tudósok, művészek, pl. Munkácsy).

MAGYAR KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA

- I. vh. utáni évektől beszélhetünk magyar kulturális diplomáciáról. A kulturális kapcsolatok célrendszere az általános és regionális külpol-i irányoknak alárendelt volt. Két fő célkitűzés:
 1. Trianon után a beszűkült mozgásteret szellemi-kulturális offenzíva révén bővíteni és az országot regionális befolyáshoz juttatni (területi revízió, mint külpol-i prioritás)
 2. Országot irányítani képes, európai műveltségű, szellemileg-ideológiailag egységes értelmiség képzése-nevelése (külföldi képzési lehetőségek is!)
 3. **Gróf Klebelsberg Kuno vallás-és közoktatásügyi miniszter szerepe (1922-1931)**

A MAGYAR KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA TÖRTÉNETE

- A külföldi ösztöndíjakról szóló 1927. évi XIII. tv.
- Collegium Hungaricum-ok (tudományos-kulturális intézetek) alapítása: Bécs, Berlin, Párizs, Róma.
- KüM: 1918. évi V. sz. néptörvény: kulturális osztály felállítása
- Monarchia külügyi apparátusától örökölt diplomaták, szakdiplomaták.
- Német és olasz orientáció!
- Mellette angolszász irány is: angol nyelvoktatás, tudós-és diákcseré (pl: Kosáry Domokos)

A MAGYAR KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA TÖRTÉNETE

- **2. vh. utáni koalíciós időszakban (1945-1948):** háborúban vesztes ország kitörése az elszigeteltségből, javítani a negatívvá vált Magyarország képet, előmozdítani a szükséges társadalmi-gazdasági átalakulások határainkon túli elfogadását, hozzájárulni az egyetemes és európai kultúra áramába való vissza-csatlakozáshoz, a súlyosan megterhelt szomszédsági kapcsolatrendszer újjáalakítását.
- A háború utáni kulturális külkapcsolatok fejlesztése: 5 fő földrajzi-külpol-i irány:
- 1. a volt szövetségesekkel korábban kiépített kapcsolatok (Németországgal eljelentéktelenedik, olasz-magyar kapcsolatok fejlődnek).
- 2. Korábbi izoláció után lendületes kapcsolatépítés: USA, Nagy-Britannia, Franciaország. Zene (Bartók és Kodály), irodalom, film, tudomány.

A MAGYAR KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA TÖRTÉNETE

- 3. A háborúban semleges államokkal: Svédország, Svájc.: új magyarság-kép külföldi terjesztése
- 4. Szovjetunió: politikai készítés, orosz kultúra, Magyarország-image formálása
- 5. Szomszédos országokkal való kult-is kapcsolatépítés, elsősorban Ausztria, Románia: történettudomány, irodalom

A Nyugattal kialakított kapcsolat kiemelt jelentőségű, magyar emigráció szerepe (Amerika, Európa). Pl: Márai Sándor, színészek, tudósok (Szent-Györgyi Albert). Nobel-díjas magyar tudósok!

A külföldön működő magyar intézetek és oktató-kutatóhelyek bővítése és fejlesztése.

1947-1948: a lendület megtörik, HIDEGHÁBORÚ! Bipoláris világrend, kommunista hatalomátvétel!

A MAGYAR KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA TÖRTÉNETE AZ ÁLLAMSZOCIALIZMUS IDŐSZAKÁBAN

- A kulturális külkapcsolatok mozgásterét 3 tényező határozta meg:
 1. Kétpólusú világ logikája, katonai-politikai szembenállás. Magyarország a Varsói Szerződéshez tartozik.
 2. Az ország belső modernizációjának, gazd-i, műszaki-tudományos, kulturális fejlődésének érdekei és követelményei
 3. A külpolitikai fentiekből következő, tartós és változó elemekből álló prioritás rendszere

Az 1948 és 1989 közötti korszakot, négy al-szakaszra oszthatjuk (Tabajdi Csaba):

1. **Az ötvenes évek.** A klasszikus hidegháború. Egyoldalú szocialista kapcsolatok. A NATO-országok bp-i kulturális intézeteinek bezárása.

A MAGYAR KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA TÖRTÉNETE AZ ÁLLAMSZOCIALIZMUS IDŐSZAKÁBAN

- **2. Az 1956-os forr és szab harc után:** a magyar kultúrdiplomáciára (a 20. sz-ban immáron harmadízben) újra az a feladat hárul, hogy segítse a kitörést a politikai elszigeteltségből, járuljon hozzá a politikai-gazdasági konszolidációhoz a kedvező külső feltételek megteremtésével. Kiteljesedik a kulturális együttműködés a szocialista országokkal. Nyugat felé történő kulturális nyitás.
- **3. Enyhülés teljes időszaka (1960-70-es évek):** magyar kultúra belső fejlődésének kiemelten termékeny peridódusa → kulturális csere. Helsinkai Záróokmány: új keretek között és oldottabb légkörben: kiegyensúlyozottabb kapcsolatrendszer. Magyar zene- és filmművészet alkotásainak nyugati bemutatása (Oscar-díjak, Jancsó Miklós, Szabó István, Kurtág György, Eötvös Péter, stb.). „A legvidámabb barakk” „Gulyáskommunizmus” 1968-as gazd-i reformok. De a magyar könnyűzene is (Omega, Neoton, Illés, stb.). Népművészet (pl. néptánc).

A MAGYAR KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA TÖRTÉNETE AZ ÁLLAMSZOCIALIZMUS IDŐSZAKÁBAN

- **4. 1980-as évek bonyolult és ellentmondásos időszaka:** magyar külpol relatív önállósága, de elavult ideológiai preferenciák és kötöttségek. De viszonylagos nyitottság. 1985: Magyarország 78 állammal és 11 nyugati ország 30 jelentős magánalapítványával áll kapcsolatban. Intézmények közötti közvetlen megállapodás: több mint 300. A magyar felsőoktatási-tud-os szakembergárda kb. egynegyede vett részt külföldi tanulmányúton. Több mint 80 magyar nyelv és irodalom tanszék és kutatóhely külföldön. Hungarológia kutatás és oktatás. Elkezdődik a kulturális hídépítés a határon túli magyarsággal is, de ez nem elégséges. Magyar napok és hetek. Könyvkiadás- és fordítás.

1986. EBEÉ-rendezvény (európai biztonsági és együttműködési folyamat): Európai Kulturális Fórum

De a szocialista országok „kőbe vésett elsőse”, túlzott mértékű átvételek, fejlődő országokkal kialakított, nem indokolt volumenű, koncepciótlan, segély-jellegű ösztöndíjas együttműködések. A nyugati intézményekkel való kapcsolatépítést övező gyanakvás.

A kulturális külkapcsolat központi tervezésű és finanszírozású ágazat marad. Kézivezérléses pártirányítás, központosított jóváhagyási rend.

A MAGYAR KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA TÖRTÉNETE AZ ÁLLAMSZOCIALIZMUS IDŐSZAKÁBAN

- Szűk intézményi háttér. A sokáig egyeduralkodó Kulturális Kapcsolatok Intézete (KKI) 1980-ban megszűnik. Ezen kívül: KüM, szaktárcák, Országos Filharmónia, Hungarofilm, stb.
- Nyolcvanas években: gazdasági válság → takarékoskodás → kulturális jelenlét relatív visszaszorulása. De megkezdődik a Soros Alapítvány magyarországi működése.

1990-es évek. Rendszerváltás. A kult-is külkapcs és diplomácia területén **4 fő irány: új kormányzati prioritások, jogszabályi háttér és felelősségmegosztás új modelljének kialakítása, a kapcsolatok szélesítése, külföldi magyar intézeti hálózat fejlesztése.**

A MAGYAR KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA A RENDSZERVÁLTÁS ÓTA

- **I. Új stratégia.** A kultúra a nemzeti önazonosság alapvető és autonóm eleme, s szabadságának, önállóságának a nemzetközi kulturális kapcsolatokban is érvényesülnie kell. Az állam nem avatkozik alkotói folyamatokba, nem tesz különbséget egyes alkotók vagy közvetítők között.
- A kulturális kapcsolatoknak elő kell segíteniük a magyar és külföldi kultúra, oktatás és tudomány jótékony egymásra hatását és ezen keresztül a társ-gazd-i modernizációt.
- A kulturális külkapcs. a művelődéspol. és külpol metszéspontjában. Illeszkednie kell az ország külpol-i törekvéseihez: elő kell segítenie az euroatlanti integrációt, a jószomszédi viszonyt ill. a határon túli magyarság jogainak az érvényesülését.

A MAGYAR KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA A RENDSZERVÁLTÁS ÓTA

- A hármas külpolitikai alap prioritás-rendszer mellett: külgazdasági célkitűzések elősegítése és kedvező országkép kialakítása.

2. **A kapcsolatok jogszabályi háttere:** a kulturális külkapcsolatok depolitizálása és decentralizálása. Demokratikus jogállam, gazdasági külkapcsolatok, új deviza szabályozás.

Állami kulturális külkapcsolatok vitelére vonatkozó szabályok: KüM és két legfontosabb szaktárca között.

1998-as kormányrendeletek a külügyminiszter és nemzeti kulturális örökség minisztere és az oktatási miniszter feladat-és hatásköreiről.

A kult diplomáciát közvetlenül irányító minisztériumok legközelebbi munkakapcsolati partnere, koordinátora a KüM. KüM-ön belül: tájékoztatási, kulturális és tudományos ügyekkel foglalkozó főosztály működik.

A MAGYAR KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA A RENDSZERVÁLTÁS ÓTA

- NKÖM (Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma): „a miniszter – a külügyminiszterrel együttműködve – a külpolitikai célokkal összhangban meghatározza a nemzetközi kulturális kapcsolatok, valamint a magyar kultúra külföldi terjesztésére irányuló tevékenység fejlesztésének irányelveit és programját, gondoskodik ezek végrehajtásának megszervezéséről, ill. összehangolásáról, elősegíti más népek kultúrájának mo-i megismerését.”
- OM (Oktatási Minisztérium): „a miniszter – külügyminiszterrel együttműködve – meghatározza a nk-i oktatási kapcsolatokat, előkészíti az állam- és kormányközi oktatási és tudományos egyezményeket....”

A magyar kulturális diplomácia jogi és szervezeti keretei a 1990-es évtized második felére stabilizálódtak!

A MAGYAR KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA A RENDSZERVÁLTÁS ÓTA

- **3. Gyakorlati eredmények.** Évtized végére Magyarországnak közel 100 állammal van szerződéses kulturális együttműködése, ezen belül 70 országgal munkaterve, csereprogramja. Évente kb 1000 ösztöndíjas utazik külföldre.
- Európai integrációs felkészülés kulturális dimenziója: EU, Európa Tanács: 1990 óta teljes jogú tagok vagyunk. ET alapvető konvencióinak átvétele. ET intézmények Magyarországon: Európai Ifjúsági Központ, ET Dokumentációs Központ.
- EU országjelentések: oktatás és kultúra területén hazánk „integrációra érett”
- Jogharmonizáció eredményei: fokozatok, oklevelek, diplomák elismerése, ekvivalencia, kulturális javak kivitele és illegálisan külföldre vitt javak visszaszolgáltatása.
- 1997-98-ban megnyíltak hazánk számára is a programok (pl. SOCRATES, LEONARDO, YOUTH FOR EUROPE, KALEIDOSCOPE, ARIANE, RAPHAEL, MEDIA II.)

A MAGYAR KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA A RENDSZERVÁLTÁS ÓTA

- Határon túli magyarok kulturális ellátásával kapcsolatos tevékenység: (rész)képzések, pedagógus továbbképzések, tankönyvek, vendégoktatók, kulturális programok, könyvkiadás, közművelődés, színházak, stb.

4. Külföldön működő magyar intézetek hálózata. 90-es évek végére: 17-re bővült.

Intézetek státuszát és feladatát a 11/2000 Korm. rendelet tartalmazta. Az intézetek fenntartója és működtetője az NKÖM. Az intézetek irányítása: NKÖM által létrehozott: Kulturális Intézetek Igazgatósága. KüM és PüM egyetértési joga intézetek létesítése, változtatása és megszüntetése kapcsán. Intézetek szakmai programja: NKÖM együttműködik hazai kormányzati, társadalmi és magánintézményekkel (pl: MTA, GM, HTMH)

KÜLFÖLDÖN MŰKÖDŐ MAGYAR INTÉZETEK (1990-2000)

- Intézeteket igazgatók irányítják. Munkájukat kiküldött köztisztviselők, művészeti, ill. tudományos igazgatók, ig-helyettesek, ügykezelők és egyéb munkatársak segítik.
- Rendszerváltást követően tisztázó eszmecsere az intézetekben folytatandó tevékenységről. Az államszocialista korszak „propagandacélú kultúrházaiból” Collegium Hungaricum-okká kell fejleszteni az intézeteket.
- Többlépcsős intézeti hálózat (1997-re eldőlt):
 1. Collegium Hungaricumok (Berlin, Bécs, Moszkva, Párizs, Róma)
 2. „Kulturális Intézetek” (Bukarest, Pozsony, Helsinki, London, NY, Prága, Stuttgart, Varsó, Újdelhi, Kairó, Szófia)
 3. „Fiókintézetek” (Tallin).
- Tervek: Krakkó, München, Madrid, Mexikóváros, Stockholm.
- Kulturális személyiség vs diplomata vita: „növelni a kult diplomaták között a tudományos fokozattal, egyetemi oktató készséggel rendelkezők arányát, beleértve a külföldön élő magyar állampolgárok felkérését az ilyen tisztségekre.”

A FEJLŐDŐ MAGYAR KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA IRÁNYVONALAI ÉS INTÉZMÉNYI HÁTTERE

FORRÁS: STORK FANNI: A FEJLŐDŐ MAGYAR KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA IRÁNYVONALAI ÉS INTÉZMÉNYI HÁTTERE. IN: [HTTP://WWW.GROTIUS.HU/DOC/PUB/BVSUWQ/STORKF_KULTDIPLO.PDF](http://www.grotius.hu/doc/pub/bvsuwq/storkf_kultdiplo.pdf)

- Globalizáció hozadékai lebontották az egyes népek és kultúrák között húzódó falakat. A távolságok csökkennek.
- Különböző kultúrák egymás mellett élése. Kultúrák közötti kommunikáció.
- Kulturális diplomácia: közvetítő szerep, „híd”
- Rendszerváltozás, EU integráció. A magyar kultúra egyre nagyobb jelentőséggel bír.
- 2007-től Balassi Intézet: szerteágazó tevékenység: külföldi magyar kulturális intézetek működtetése.
- BBI felügyelete: 2010-ben Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium., majd 2014-től a Külgazdasági és Külügyminisztérium
- BBI 2016-ban megszűnt. Jogutódja a KKM.

ELMÉLETI HÁTTÉR

- Kultúra: a szokások, az értékek, az eszmék vagy a viselkedés olyan megnyilvánulási formák, melyek egy csoport kulturális identitását meghatározzák. Társadalmi kifejezésmódot is hordoznak: megértés, tolerancia és a kommunikáció eszközeként. (Továbbá: intellektus, kreativitás, esztétikum)
- Külpolitikai értelemben: kultúra jelentősége nemzetközi pol-i szinten meghatározó. Kultúra egyfajta befolyásoló erő..

A „KEMÉNY ÉS PUHA HATALOM”

- **Joseph S. Nye** amerikai politológus: „The Means To Success in World Politics” c. könyve
- Hatalom definíciója, „képesség mások viselkedésének befolyásolására, annak érdekében, hogy elérjük amit akarunk. (...) **Különbéleképpen gyakorolhatunk hatást mások viselkedésére. Fenyegetéssel kényszeríthetjük, jutalommal ösztönözhetjük, vagy vonzerőnkkel megnyerhetünk magunknak másokat, ily módon elérve, hogy az akarják, amit mi.”**
- Nye: Erő nem kizárólag katonai, hanem gazdasági hatalom manifesztációja.
- **„Puha hatalom” (soft power): „A kemény (hard power) és a puha hatalom összefüggenek egymással, hiszen mindkét esetben mások befolyásolására kerül sor vmilyen cél elérése érdekében.**A különbség a viselkedés természetében, vmint az ehhez felhasznált források kézzelfoghatóságában rejlik.”

A „KEMÉNY ÉS PUHA HATALOM”

- **Kemény hatalom alapja: ösztönzők és fenyegetés, puha hatalom eszköze: az a vonzerő, amely miatt az adott országot mások követendő példaként tartják számon és így viszonyulnak hozzá.**
- **Ha egy ország puha hatalomként lép fel a nk-i rendszerben, akkor gazdasági vagy katonai erő alkalmazása helyett, más országok szimpátiáját vonzerejével kivívva érvényesül a világpolitikában.**
- A puha hatalom gyakorlása a demokrácia nélkülözhetetlen kelléke.
- Vonzerő hatalma komoly jelentőséggel bír, ha egy vezető olyan értéket hirdet, amelyeket mások követni szeretnének, maga az irányítás is költséghatékonyabb lesz.
- Nye: *„Ha képes vagy másokat rábírni arra, hogy azt akarják, amit te magad is akarsz, akkor kevesebbet kell jutalmakra és büntetésekre költened ahhoz, hogy elmozdítsd őket a saját irányodba.”*

A NYILVÁNOS DIPLOMÁCIA

- Puha hatalom forrásai azok az előnyök, amelyek a vonzerőt előidézik. Három ilyen forrás:
- 1. az ország kultúrája
- 2. az ország politikai értékei
- 3. az ország külpolitikája

Nyilvános diplomácia („public diplomacy”): olyan eszköz, melyet az egyes kormányok arra használnak, hogy a feljebb említett forrásokat mozgásba hozzák, más országok közönségével – nem kizárólag kormányaikkal – való kommunikáció fenntartása és a közvél. szimpátiájának elnyerése érdekében.

A nyilvános diplomácia a puha hatalom olyan eszköze, amely egy vonzó országkép kialakítását, s ezzel a külpolitikai mozgástér és a nk-i versenyképesség javítását célozza.

A NYILVÁNOS DIPLOMÁCIA

- A nyilvános diplomácia más közönséget szólít meg. A klasszikus dipl.: „titkos és elitista”, a nyilvános diplomácia nem szorítkozik a diplomatákra és elitekre, a partnerország közvéleményére kíván hatni.
- Edmund Gullion: „public diplomacy” modern jelentése. De ekkor még egybeesik a propagandával.
- Információs kor, „az információ bősége a figyelem hiányához vezet”. Minél több az információ, annál nehezebb kiszűrni az értékes tudást. Hitelesség!
- A kormányok a hitelességükért versengenek.
- Nye: „a politikát az információs korban végső soron az határozza meg, hogy kinek hihetőbb a története”
- **Propaganda elhatárolódik a nyilvános dipl-tól:** Propaganda: „népámítás”, „hamisság”, „rossz eszmék”
- Nyilvános diplomácia: bizalomra és hitelességre épít. „Magába foglalja a kormányzati politikák számára működőképes környezetet lehetővé tevő, hosszú távú kapcsolatok kialakítását is.”
- Mindkét tevékenység a közvélemény meggyőzésére irányul, de a propaganda demagóg, egyoldalú, a nyilvános diplomácia két- vagy többoldalú kommunikációra törekszik és meghallgatja a „másik oldalt” is.

A KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA

- Nehéz mérni a kulturális diplomácia sikerességét, eredményességét.
- A nyilvános diplomácia hosszú távú, végső céljait a kulturális diplomácia olyan eszközökkel mozdítja elő, mint pl az ösztöndíjak, csereprogramok, a művészetek bemutatása, oktatás. A kulturális diplomácia a külföldi közvéleménnyel való stabil és hosszú távú kapcsolatok kialakítását és fenntartását célozza, és sok év alatt kiépített bizalomnak köszönhetően a külpolitika hatékony eszköze lehet.
- Közvetítő szerep: hidegháború alatt csereprogramok. Orosz és amerikai értelmiség körében cserekapcsolatok. Írók, tudósok, művészek, pl. Arthur Miller, John Steinbeck, Jevgenyij Jevtusenko.
- Rock 'n' roll-korszak, majd beat: Beatles, Rolling Stones. Vasfüggöny mögött is népszerű: Szabadság élménye, festészet, filmek, pl. Jackson Pollock „akciófestészet”. Kerouac, Ginsberg: írók

A KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA

- Nye: elit kultúra és mainstream kultúra megkülönböztetése.
- Nyilvános diplomácia 3 dimenziója:
- 1. bel-és külpolitikai döntések tartalmának magyarázatára szolgáló mindennapi kommunikáció
- 2. a politikai vagy reklámkampánynál egyszerűbb témák csokrát felmutató stratégiai kommunikáció
- 3. a tartós kapcsolatok ösztöndíjakon, csereprogramokon, továbbképzéseken, szemináriumokon, konferenciákon és média csatornákhöz való hozzáféréseken keresztül történő, hosszú évek alatti fejlesztése. Pl. amerikai csereprogramok (pl: Szadat, Schmidt, Thatcher)

A KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA

- Egy ország a katonai vagy gazd-i ereje helyett a kulturális diplomácia révén kultúráját is alkalmazhatja a politikai kommunikáció és külpolitika hatékony eszközeként úgy, hogy azok értékeit nem egy másik ország kormánya felé közvetíti, hanem a közvéleményét célozza meg.
- Kulturális diplomácia: nem csak egy ország saját érdekeinek vagy egyéni céljai, hanem egy szélesebb látókör is.
- **Dr. Emil Constantinescu (Academy for Cultural Diplomacy):** *„A kulturális diplomáciát eszmék, értékek, hagyományok, vmint a kultúra vagy az identitás további aspektusainak cseréjén alapuló, s ezeket kiaknázó cselekvések olyan folyamatoként lehet leginkább leírni, amelyek akár kapcsolatok megerősítésére, szociokulturális együttműködések előmozdítására, vagy nemzeti érdekek közvetítésére is irányulnak.”*

AZ EU KULTURÁLIS POLITIKÁJA

- Diverzitás, megértés, tolerancia, sokszínűség.
- 1993 Maastrichti Szerződés: az EU hozzájárul a tagállamok kultúrájának felvirágoztatásához, feladatának tekinti az európai kultúra megőrzését, terjesztését és fejlesztését, ill. a tagállamok közötti együttműködés előmozdítását, erősítését.
- Szabályozás tagállami hatáskörben. Szubszidiaritás jegyében.
- Támogatási programok, pl: Kultúra, MEDIA, majd „Kreatív Európa” keretprogram: 250 ezer művész és kult-is szakember, 2000 mozi, 800 film, 4500 könyvfordítás részére nyújt támogatást.

AZ EU KULTURÁLIS POLITIKÁJA

- 2015-2018-as munkaterv 4 fő prioritás:
- 1. elérhető és befogadó kultúra
- 2. kulturális örökség
- 3. kulturális és kreatív ágazatok: kreatív gazdaság és innováció
- 4. a kulturális sokszínűség és a kultúra előmozdítása az EU külkapcs-i és mobilitás tekintetében.

KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA A MAGYAR KÜLKAPCSOLATI RENDSZERBEN

- **2008-as külkapcsolati stratégia:** Mo. cselekvési területei között: tudomány, oktatás, kultúra.
- *„Hazánk a kultúra külkapcsolati szerepének felértékelődéséből, gazdag és sokrétű kulturális hagyományai révén profitálhat.” Kulturális külpolitikai céljai között egy olyan korszerű és hiteles Magyarország- és magyarságkép megjelenítése, amely „tükrözi és közép-európai keretbe ágyazza a nemzeti kultúra egészét, megjeleníti az országban élő nemzeti és etnikai kisebbségek kultúráját, épít a történeti, szociológiai tényekre, bemutatja a magyar tudományos élet eredményeit, bemutatja a magyar sport sikereit és a nemzeti tudatban betöltött szerepét.”*
- *„Kifejezésre juttatva, hogy a kultúrák közötti ellentétek feloldhatók, a törésvonalak eltüntethető, de legalábbis enyhíthetők.”*

KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA A MAGYAR KÜLKAPCSOLATI RENDSZERBEN

- **„Magyar külpolitika az uniós elnökség után”**: a magyar kulturális dipl. helyfoglalása külkapcsolati rendszerünkben. Technológia fejlődés, globális közvélemény, „társadalmi diplomácia” (nyilvános dipl. helyett).
- „Magyarország történelmi múltja és földrajzi helyzete lehetővé teszi, hogy kulturális diplomáciájának arcélét meghatározza a Nyugat és Kelet értékeinek mindkét irányban való közvetítése, egyfajta kulturális „fordítókorongként”.”
- A magyar tudományos élet aktív szerepvállalása a nk-i szintéren, kapcsolatok megerősítése a külföldön élő magyar kutatókkal, művészekkel, élsportolókkal, ill. a „külhoni magyarság nemzetközi kulturális és tudományos kapcsolatépítésének segítése és teljesítményei nemzetközi megismertetése.”
- Nemzetközi oktatói és hallgatói mobilitás az EU-val összhangban

A MAGYAR KULTÚRA INTÉZMÉNYI HÁTTERE

- 2010-ig az OKM felügyeli a kulturális élet szervezését, ill. a kulturális dipl. felügyeletét.
- 2010-től a kulturális külpolitika irányítása 3 minisztérium között oszlott meg:
 1. KüM: nagykövetségek kultúrdiplomáciai tevékenységének koordinációja
 2. EMMI Kultúráért Felelős Át.
 3. Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium: Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság. Ide tartozott a BBI is.
- Balassi Intézet 2007-2016 között.
- 2014-től a KKM új államtitkársága: Kulturális és Tudománydiplomáciáért Felelős Államtitkárság. Jóformán minden ide kerül.

BALASSI INTÉZET

- Alapító okirat.
- Csaknem 10 évig szolgálta a magyar művelődéssel, ill. a kultúra terjesztésével kapcsolatos állami célkitűzéseket.
- 2007-ben összevonással jön létre (BBMKI, MÁSZ, KMKI).
- 2015-ben 23, külföldön működő magyar kulturális intézet menedzsmentjét látta el.

A KÜLFÖLDI MAGYAR KULTURÁLIS INTÉZETEK

- A magyar intézetek funkciója, működése

Az intézetek alapításának története, rendszerváltás után: Nyugattal való kulturális kapcsolattartás, majd a keleti nyitás politikája.

- A nagykövetségeken, főkonzulátusokon működő oktatási-kulturális szakdiplomataák hálózata, szakattasék.
- Ország-promóciós tevékenység, magyarságkép alakulása, információs szolgálat, tanfolyamok.

KÜLFÖLDI MAGYAR INTÉZETEK A GYAKORLATBAN I. – AZ INTÉZETNYITÁS FELTÉTELEI

- A cél közös: „a magyarság jó hírnevének terjesztése, eljuttatása a nemzetek közösségébe”
- Első lépés: két állam közötti szimpátia: kétoldalú egyezmény, tág keretet biztosít. Majd, ha felmerül az igény az intézet megnyitására: újabb szerződés. Legtöbb esetben jogi státusz, de lehet a nagykövetség részeként is működni.
- Egyes intézetek elnevezései korábban nem voltak egységesek.
- Épületek: bérlemény vagy tulajdon.

KÜLFÖLDI MAGYAR INTÉZETEK A GYAKORLATBAN

II. – MŰKÖDÉSI MECHANIZMUSOK

- Egyes intézetek tevékenysége, gyakorlati működése: minden intézet más-más mintát követ az állomáshely sajátos körülményeire reagálva. De léteznek átfogó szempontok.
- Működési környezet. Fogadó ország helyzete, adottságai.
- A két ország közötti kapcsolat.
- Az intézet vezetők eltérő kultúrdiplomáciai felfogása. Hat az irányvonalak és a tevékenység kialakítására.
- Általában az intézetek tevékenysége az elit kultúra érvényesülésére épít. (Városi, fiatalabb, értelmiségi, felső – vagy középosztálybeliek)
- Eszköztár: különböző támogatások, kooperációk, programtípusok, technikai színvonal vagy stratégiák
- Hatékonyság növelése: forrásteremtési tevékenység
- Együttműködések stratégiája: célközönség elérése.

KÜLFÖLDI MAGYAR INTÉZETEK A GYAKORLATBAN

II. – MŰKÖDÉSI MECHANIZMUSOK

- Együttműködés a magyar intézetek között.
- Az EU Nemzeti Kulturális Intézeteinek (EUNIC) szervezete (150 országban).
- Visegrádi Négyek regionális együttműködése

ÖSSZEGZÉS

- A kulturális diplomácia a külföldi közvéleménnyel való stabil és hosszú távú kapcsolatok kialakítását és fenntartását célozza, és a sok év alatt kiépített bizalomnak köszönhetően a külpol hatékony eszköze lehet.
- A kulturális külpolitika jelentősége hazánk esetében sem vitatható.
- Folyamatos átszervezések 1990 óta
- Külföldi magyar kulturális intézetek: fontos, hiánypótló szerepben.
- A kulturális diplomácia a hagyományos, klasszikus dipl. szerves része, kiegészíti azt. A kettő együtt igazán hatékony. A magyar külpolitikában egyre nagyobb szerepet kap a kultúrdipl.

MAGYAR KULTURÁLIS DIPLOMÁCIA NAPJAINKBAN

FORRÁS: CULTURE.HU

- Lengyel Miklós, képzésekért, ösztöndíjprogramokért és tudománydiplomáciáért felelős helyettes államtitkár (Külgazdasági és Külügyminisztérium)
<https://kormany.hu/kulgzdasagi-es-kulugyminiszterium/helyettes-allamtitkarok>
- Kulturális diplomácia, Budapest. Önálló honlap: <https://culture.hu/hu/budapest>

KULTÚRA. HÁLÓZATUNK

- A kulturális és tudománydiplomácia legfőbb feladata és célja, hogy Magyarország érdekeinek érvényesítését a saját eszközeivel elősegítse, bemutassa a magyar kultúra és tudomány eredményeit külföldön, illetve erősítse Magyarország jó hírét és kétoldalú kapcsolatait. A Külgazdasági és Külügyminisztérium (KKM) e célok elérésében széleskörű intézményhálózatra támaszkodhat.
- A magyar kultúra és tudomány népszerűsítésének, valamint a magyar állam céljait szolgáló tanulmányok és kutatások elvégzésének céljából létrehozott első külföldi állami intézmény a Konstantinápolyi Magyar Tudományos Intézet volt. Igazgatótanácsa 1916. november 21-én tartotta alakuló ülését, így ezt napot tekinthetjük az intézményesült magyar kulturális diplomácia születésnapjának. A kulturális diplomácia intézményrendszerét a két világháború között gróf Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter (1922-1931) építette fel. Négy Collegium Hungaricumot alapított, amelyek mind a mai napig működnek: 1924-ben a bécsi és berlini, 1927-ben a római és párizsi kulturális intézet nyitotta meg kapuit.
- A hálózat „zászlóshajói” a külföldi magyar kulturális intézetek. Jelenleg világszerte 26 intézetünk működik. Azokban az országokban, ahol nincs kulturális intézet, de az oktatási és kulturális kapcsolatok fejlesztése Magyarország kiemelt érdeke, oktatási és kulturális diplomataik dolgoznak (Amman, Baku, Hanoi, Kijev, Madrid, Sanghaj, Sao Paulo, Tel-Aviv). Emellett minden magyar külképviselet feladata, hogy építse a kulturális kapcsolatokat hazánk és a fogadóország között. Fontos funkciót töltenek be az egyre szélesedő vendégoktatói hálózat tagjai. Jelenleg világszerte 70 magyar vendégoktató vagy lektor tart kurzusokat, magyar nyelvórákat a külföldi egyetemi hallgatók számára.

KULTÚRA. INTÉZETEINK

A külföldi magyar kulturális intézetek hálózata

- A világ 24 országában működő 26 külföldi magyar kulturális intézet megkülönböztetett szerepet játszik a magyar kultúra, oktatás és tudomány kimagasló teljesítményeinek nemzetközi megismertetésében, a tudatos, értékorientált Magyarország-kép építésében.
- Az intézeti hálózat arra törekszik, hogy kulturális értékeinket nemzetközi szinten megismertesse, a magyarság jó hírét eljuttassa a nemzetek közösségébe, valamint a határon inneni és túli magyarság kulturális kapcsolatait ápolja és építse.

Az intézetek alaptevékenysége:

- a nemzeti kulturális örökség megőrzése és széles körű megismertetése;
 - a hazánk és a fogadó ország közötti kulturális diplomáciai kapcsolatok ápolása, fejlesztése;
 - a kulturális, oktatási és tudományos nemzetközi együttműködések ösztönzése;
 - a magyar nyelvoktatás szervezése;
 - a magyar kultúra és társadalom sokszínűségének bemutatása.
-

KULTÚRA. INTÉZETEINK

Intézetek: Bécs, Belgrád, Berlin, Brüsszel, Bukarest, Delhi, Helsinki, Isztambul, Kairó, Ljubljana, London, Moszkva, New York, Párizs, Peking, Pozsony, Prága, Róma, Sepsiszentgyörgy, Stuttgart, Szófia, Szöul, Tallinn, Tokió, Varsó, Zágráb, Budapest

KULTÚRA. INTÉZETEINK

- Az alapfeladatok ellátása mellett az egyes intézetek feladatkörében, szolgáltatásaiban és eszköztárában lehetnek eltérések. Az ún. Collegium Hungaricumok tevékenységében például a mai napig kiemelt szerepe van az oktatás- és tudományszervezésnek. Az intézetek egy része könyvtárat működtet, mások magyar nyelvoktatási központot vagy galériát tartanak fenn.
- 2014-ben a magyar külpolitika szervezeti keretének újragondolása nyomán a teljes külügyi-külgazdasági-kulturális diplomáciai eszközállomány a Külgazdasági és Külügyminisztériumhoz került. Az átalakítások rendkívül fontos részét képezte a kulturális diplomáciai terület irányításának, majd intézményrendszerének integrálása. 2016 óta a kulturális intézetek a magyar külképviseleti hálózat részeként, szakmai önállóságukat megőrizve működnek, és – a Collegium Hungaricumként működő intézetek kivételével – 2021. szeptember 1. óta viselik Liszt Ferenc nevét.

KULTÚRA. MAGYAR KULTURÁLIS ÉVADOK ÉS HETEK

- A kulturális évadok a magyar állam nagyszabású, kiemelt kulturális diplomáciai programsorozatai. Az évadok a Kormány döntése alapján kiemelt anyagi és humán-erőforrás ráfordítással valósulnak meg annak érdekében, hogy átfogó rendezvényfolyam keretében mutassuk be a magyar kultúra és tudomány lehető legszélesebb palettáját egy-egy kiemelt partnerországban, ezáltal is felkeltve vagy erősítve az érdeklődést hazánk iránt. Az évadok a magyar kultúra hírnevének öregbítése mellett lehetőséget kínálnak az országkép formálására, a politikai, gazdasági, turisztikai kapcsolatok gyarapítására és hosszú távú partnerségek kialakítására is.
- A KKM az elmúlt években számos olyan nagyszabású kulturális megjelenést szervezett, amely új lendületet adott a kétoldalú társadalmi és kormányzati kapcsolatoknak. 2015-ben Oroszországban Magyar Kulturális Heteket rendeztünk, 2016-17-ben Lengyelországban valósult meg a Lengyelországi Magyar Kulturális Évad 75 városban mintegy 550 rendezvénnyel. Az évad programjai több mint másfél millió látogatót vonzottak.
- 2019 különleges éve volt a magyar kulturális diplomáciának, hiszen egyetlen évben 10 országban jelentünk meg kiemelt programsorozatokkal: magyar kulturális heteket tartottunk hat nyugat-balkáni országban, emellett – kiemelt diplomáciai évfordulókhoz is kötődően – kulturális évadot szerveztünk Dél-Koreában, Izraelben, Japánban, valamint a Kínai Népköztársaságban. Az évadok keretében igyekeztünk a magyar kultúra lehető legszélesebb spektrumát bemutatni kiállításokon, könyvvásárokon, koncerteken, tánc- és színházi előadásokon, filmvetítéseken, gasztrobemutatókon és iparművészeti vásárokon keresztül. A megvalósult közel félezer programmal és az azokról szóló híradásokkal a fogadó országok több millió polgárához értünk el.

KULTÚRA. EMLÉKHELYEK

- Magyar kulturális emlékek
- A Külgazdasági és Külügyminisztérium 2017 óta biztosít forrást hazánk gazdag történelmi emlékezetének fenntartásához a szerte a világban található történelmi, kulturális emlékeink megőrzésével, megújításával és új emlékhelyek felállításával. A támogatandó projektekről a külképviseletektől beérkezett javaslatok alapján születik döntés.
- Az elmúlt négy évben összesen 105 000 000 forintot fordítottunk meglévő emlékhelyeink felújítására, illetve új emlékhelyek létrehozására. Az összegből összesen 86 projekt valósult meg számos országban.

KULTÚRA. EMLÉKHELYEK

Néhány példa a korábbi években megvalósult és folyamatban lévő projektek közül (a teljesség igénye nélkül):

Hozzájárulás a házsongárdi temető magyar történelmi sírhelyeinek felújításához; Románia, A toporci Görgey-kastély tetőszerkezetének felújítása; Szlovákia., Rodostói Rákóczi Múzeum külső felújítása; Törökország., A sumeni Kossuth Lajos Emlékház és a szmoljani Nagy László Emlékház felújítása; Bulgária., Báthory István-emléktábla állítása Valkában; Lettország., Báthory címerkő másolatának átadása a Vilnusi Nagyhercegi Palota Múzeumnak; Litvánia., A vaskapui Széchenyi-emléktábla újraállítása; Románia., Emléktábla Ormai (Auffenberg) Norbert 1848-as honvédezredes, a vadászezredek szervezője és főfelügyelője, az első aradi vértanú szülőházán Dobřanyban; Csehország., Farkas Márton 1848-as szabadságharcos sírhelyének felújítása Melbourne-ben; Ausztrália., Gróf Széchenyi Ödön pasa, a professzionális török tűzoltóság megalapítója sírjának, valamint Szilágyi Dániel antikvárius sírjának felújítása az isztambuli Feriköyi temetőben; Törökország., Közreműködés Marton László szobrászművész Liszt Ferenc mellszobrának felállításában a szentpétervári Állami Filharmónia épületében; Oroszország., A Belgrádi Egyetem Gyógyszerészeti Múzeuma gyűjteményében található, az 1885-ben megnyílt verseci, Szent István gyógyszertárból származó berendezés felújítása; Szerbia., Liszt Ferenc-emléktábla állítása a rigai Dómban; Lettország., A gyulafehérvári Római Katolikus Teológia udvarán található Lépes György XV. századi műemlék emlékkeresztjének állagmegóvása; Románia., Báthory András bíboros, warmiai püspök kalapja (XVI. századi festett faszobor) felújítása Fromborkban; Lengyelország., Közadakozásból felállított sao pauló-i millecentenáriumi emlékmű felújítása; Brazília., A torontói Budapest Parkban található kopjafák felújítása; Kanada., Kossuth Emília New York-i síremlékének, valamint Wigner Jenő Princetonban található sírjának felújítása; Egyesült Államok., Hozzájárulás a clevelandi Magyar Kultúrkert (szoborpark) állagmegőrzéséhez; Egyesült Államok., Benedek Elek-emléktábla felállítása Altorján, a Vajna Kúrián; Románia., A „Patrona Hungariae négy magyar szenttel” című festmény restaurálása (ismeretlen XVII. századi mester munkája); Vatikán, Emléktábla állítása Valenciában Árpádházi Jolánta, Aragónia királynéja tiszteletére; Spanyolország., A massagnoi székelykapu felújítása; Svájc.

KULTÚRA. EMLÉKÉVEK

Az Országgyűlés vagy a Kormány emlékét hirdethet azzal a céllal, hogy a magyar történelem, kultúra és tudomány kiemelkedő eseményeire vagy személyiségeire emlékezzünk. Az emlékévek üzenetének külföldi megismertetése érdekében a KKM a külképviseleti hálózat útján sokrétű programokat szervez, amelyek az alábbi főbb kategóriák köré csoportosíthatóak:

- tudományos jellegű tevékenység: konferencia, előadás, kutatás, pályázat, könyvkiadás, történeti dokumentumok gyűjtése, rendhagyó történelemóra;
- kiállítás;
- előadó-művészeti produkció (koncert, színházi, opera- és táncelőadás) és filmvetítés;
- emléktábla, emlékmű állítása;
- a társadalmi kapcsolatok építésével, a politikai döntéshozók és véleményformálók megszólításával kapcsolatos program

Az elmúlt évek során a KKM részt vett a Holokauszt-emlékév (2014), a Bartók-év (2016), a Kodály-program (2017), az Arany-emlékév (2017), valamint a Reformáció emlékév (2017) programsorozataiban. A nagyságrend miatt külön is kiemelendő az 56-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulója (113 misszió 203 helyszínen 450 projektet szervezett 2016-ban).

2019-ben az 1989-90-es rendszerváltoztatás 30. évfordulója kapcsán meghirdetett 30 éve szabadon emlékév, 2020-ban pedig a Nemzeti Összetartozás Éve keretében szerveztünk külképviseleti programokat. 2021-ben pedig Cziffra Györgyre emlékezünk.

TUDOMÁNY ÉS DIPLOMÁCIA

- A tudománydiplomácia – a tudomány, a technológia és az innováció egyre növekvő szerepével párhuzamosan – a kétezres évek elejétől nyer egyre nagyobb teret; feladata, hogy a nemzetközi kapcsolatrendszerben megjelenítse a tudományos közösségek eredményeit. A diplomácia eszköztára így új lehetőséggel gazdagodott: a regionális és globális kérdések elemzése során a tudományos gondolkodás is helyet kap. A Külgazdasági és Külügyminisztérium diplomáciai hálózata ennek jegyében segíti elő az egyetemek, kutatóintézetek, tudományos műhelyek nemzetközi kapcsolatépítését, növeli a magyar kutatók, akadémiai szereplők külföldi láthatóságát, továbbá népszerűsíti a magyar tudomány és innováció eredményeit.
- A fentiek mentén tudománydiplomáciai tevékenységünk jelentős mértékben hozzá tud járulni gazdaságdiplomáciai célkitűzéseink megvalósításához.

Magyarország tudománystratégiai szempontból kiemelt partnerországokban tudományos és technológiai (TÉT) szakdiplomataik teljesítenek szolgálatot, akik

- figyelemmel kísérik és elemzik a fogadó ország kutatás-fejlesztési és innovációs, valamint tudománypolitikáját, ezzel segítve a hazai szakpolitikai döntések előkészítését;
 - részt vesznek a magyar tudománypolitika eredményeinek népszerűsítésében, tájékoztatást adnak a magyar tudomány- és technológiapolitikáról, annak eredményeiről és az együttműködési lehetőségekről;
 - kapcsolatokat építenek a magyar és külföldi szakmai intézmények és szervezetek között, így aktív résztvevői a magyar kutatás európai és nemzetközi integrációjának;
 - képviselik a magyar szakpolitikai érdekeket külföldön. <https://culture.hu/hu/budapest/munkatarsaink>
-

HÍREK, AKTUALITÁSOK, 2022-2023:

Példák:

- Magyarországi török-iszlám építészeti emlékekkel ismerkedhet a közönség Pakisztánban
- Végéhez ért a Mexikói Magyar Kulturális Hetek rendezvénysorozat
- Apponyi Geraldine kiállítás Pristinában
- Holokauszt Emléknapjára emlékeztek világszerte a Liszt Intézetek
- Herendi kiállítás nyílt Kínában

Lásd bővebben: <https://culture.hu/hu/budapest/hirek>

KÖSZÖNÖM A MEGTISZTELŐ FIGYELMÜKET!

Dr. Udvarvölgyi Zsolt András, PhD, főiskolai tanár

Miskolci Egyetem BTK Alkalmazott Társadalomtudományok Intézete

zsolt.udvarvolgyi@miskolc-uni.hu

udvarvolgyizsolt@gmail.com